

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
stv@eduskunta.fi

Lausuntopyyntönnö 8.11.2018

HE 145/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Suomen Kuntaliiton lausuntoa hallituksen esityksestä laiksi korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta. Sen mukaan kaikkien korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut järjestäisi Kansaneläkelaitos ja opiskeluterveydenhuollon valtakunnallisena tuottajana toimisi Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö (jäljempänä YTHS). Uudistuksen myötä YTHS:n palvelut laajenisivat koskemaan nykyisten yliopisto-opiskelijoiden lisäksi ammattikorkeakouluopiskelijoita. Ehdotetussa laissa säädettäisiin opiskeluterveydenhuollon rahoituksesta ja osana kokonaisrahoitusta opiskelijoiden maksamasta pakollisesta terveydenhoitomaksusta.

Korkeakouluopiskelijoiden ja toisen asteen opiskelijoiden opiskeluterveydenhuolto

Hallituksen esityksen tavoitteena on turvata korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon palvelut valtakunnallisesti ja parantaa palvelujen laatua ja saatavuutta. Esityksen mukaan opiskeluterveydenhuollon toiminnallinen kokonaisuus on tarkoituksenmukaista säilyttää ja laajentaa koskemaan kaikkia korkeakouluopiskelijoita. Ajatuksena on, että näin saavutettaisiin yhdenvertaiset palvelut kaikille korkeakouluopiskelijoille ja kavennettaisiin hyvinvointi- ja terveyseroja korkeakouluopiskelijoiden kohdalla.

Kuntaliitto toteaa, että hallituksen esityksen tavoitteet palvelujen yhdenvertaisuudesta sekä hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamisesta ovat kannatettavia. Tässä hallituksen esityksessä on kuitenkin kyse ainoastaan yliopisto-opiskelijoiden ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden välisten opiskeluterveydenhuollon palvelujen yhdenvertaisuudesta. Korkeakouluopiskelijat ovat pääosin nuoria ja nuoria aikuisista, jotka ovat ikäluokkansa terveimpiä. Kuntaliitto yhtyy lakiehdotuksen vaikutusarvioon siltä osin, että järjestelmän voidaan katsoa olevan eriarvoistava, koska laajennuksen jälkeenkin YTHS-mallilla tuotettaisiin erilliset palvelut vain korkeakouluopiskelijoille. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijat ovat terveyden, terveyskäyttämisen ja koetun hyvinvoinnin osalta korkeakouluopiskelijoita heikommassa asemassa. Oletettavasti kaikkein heikoin tilanne on koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäävien nuorten ja nuorten aikuisten kohdalla.

Kustannusvaikutukset

Esityksen mukaan korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon laajennuksen lisärahoitustarpeen yhteenlaskettu vaikutus julkiseen talouteen vuonna 2018-2021 olisi noin 23 miljoonaa euroa suhteessa nykytilaan. Tämä sisältäisi kertaluonteisista kuluja kuten laajennuksen investoinnit, 30 uutta toimipistettä, 53 hammashoitoyksikköä sekä KELA:n ICT-kustannuksia. Toiminnan vakiintuessa vuodesta 2022 lähtien lisärahoitustarve suhteessa nykytilaan olisi lakiesityksen arvion mukaan noin 18 miljoonaa euroa ilman äkillisiä tai muista syistä aiheutuvaa lisärahoitustarvetta.

YTHS:n opiskeluterveydenhuollon toimintakulut vuoden 2021 tasossa arvioituna tulisivat olemaan noin 85,5 miljoonaa euroa. Esityksen mukaan opiskelijat kattaisivat kustannuksista 23 prosenttia eli 19,7 miljoonaa euroa ja valtio 77 prosenttia eli 65,8 miljoonaa euroa toimintakustannuksista. YTHS:n opiskeluterveydenhuollon rahoituksen turvaaminen olisi valtion vastuulla poikkeustilanteissa esimerkiksi silloin, jos opiskelijoiden rahoitusosuus ei täytyisi.

YTHS:n tuottamien palvelujen laajentaminen amk-opiskelijoille muuttaisi opiskelijoilta perittäviä maksuja. Korkeakouluopiskelijoiden kokonaisrahoitusosuus säilyisi ennallaan. Jatkossa heiltä perittäisiin vain veroluonteinen maksu, joka olisi vuoden 2020 tasossa noin 75 euroa opiskelijaa kohden. Erillisistä käyntimaksuista luovuttaisiin kokonaan.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan kuntien opiskeluterveydenhuollon palveluja käyttäneillä (ml. amk-opiskelijat) on ollut keskimäärin yli kaksi käyntiä yleislääkärin vastaanotolle, hiukan yli yksi käynti hammaslääkärille ja noin yksi käynti suuhygienistille.

Kuntaliitto arvioi, että kiinteä terveydenhuoltomaksu ilman erillisiä käyntikohtaisia maksuja sekä palvelujen saatavuuden paraneminen lisäävät erityisesti ammattikorkeakouluopiskelijoiden palvelujen käyttöä. Kuntaliitto muistuttaa, että asiakasmaksuilla myös ohjataan palvelujen käyttöä. Korkeakoulujen opiskelijaterveydenhuoltoon ehdotettava järjestelmä voi luoda kannusteen palvelujen epätarkoituksenmukaiseen käyttöön ja näin lisätä sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaiskustannuksia.

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan ammattikorkeakouluopiskelijat ovat käyttäneet yliopisto-opiskelijoita runsaammin muita julkisia terveystalouksia: ammattikorkeakouluopiskelijoista 73 prosenttia ja yliopisto-opiskelijoista 65 prosenttia on käyttänyt viimeksi kuluneen vuoden aikana muitakin julkisen terveydenhuollon palveluita kuin opiskeluterveydenhuollon palveluita. Jatkossa valinnanvapautta laajentavan lakiesityksen mukaisesti myös korkeakouluopiskelijoista maksettaisiin kiinteä korvaus heidän valitsemalleen suoran valinnan palvelujen tuottajalle.

Maakunta- ja sote-uudistuksen tavoitteena on hillitä kustannusten kasvua ja saavuttaa yhteensä 3 miljardin euron säästöt vuoteen 2029 mennessä. Kuntaliitto on lausudessaan hallituksen esityksestä laiksi asiakkaan valinnanvapaudesta sosiaali- ja terveydenhuollossa arvioinut, että uudistukselle asetettu tavoite kustannusten kasvun hillitsemiseksi ei todennu, koska valinnanvapausmalli sisältää useita kustannuksia kasvattavia elementtejä. Yhdeksi kustannusriskeistä Kuntaliitto nimeää kaksinkertaiset palvelukanavat työterveyshuollossa ja opiskeluterveydenhuollossa. Kiinteä eli kapitaatiokorvaus maksettaisiin myös opiskelijoiden valitsemalle suoran valinnan palveluntuottajalle riippumatta siitä, tarvitsevatko tai käyttävätkö opiskelijat palveluja. Tämä seikka tulisi kyetä ottaamaan huomioon suoran valinnan palvelujen kapitaatiokorvauksen tasoa määritettäessä. Kuntaliitto pitää tärkeänä, että korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon lainsäädännön muutosten vaikutuksia myös muiden järjestäjien kustannuksiin seurataan.

Terveydenhuoltolain muuttaminen laajentaisi opiskelijaterveydenhuoltoa

Hallituksen esityksessä terveydenhuoltolain 17 §:n muuttamisesta esitetään lisäystä 2 momentin 4. kohtaan. Nykyisen lain 4. kohdan mukaan opiskeluterveydenhuoltoon sisältyy opiskelijan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä opiskelijan tukeminen ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin tai -hoitoon ohjaaminen. Ehdotettu lisäys koskisi opiskeluterveydenhuollon laajentamista koskemaan psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämää hoitoa ja lausuntoa.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että lakiin ehdotettava lisäys psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämästä hoidosta ja lausunnosta koskee myös lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoita ja merkitsee opiskeluterveydenhuollon tehtävien laajenemista terveydenhuollon palvelujen siirtyessä maakuntien järjestettäväksi. Laajenevan opiskeluterveydenhuollon kustannuksia maakunnille ei esityksessä ole arvioitu. Kuntaliitto ehdotti lausuntokierroksella, että terveydenhuoltolain 17 §:ää ei muutettaisi erikseen, vaan osana sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan maakunta- ja sote-uudistuksesta aiheutuvien lakien kokonaistarkastelua ja muutostarpeiden käsittelyä.

Rekisterit ja tietojen luovuttaminen

Hallituksen esityksen 29 § säädettäisiin korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon yhteydessä syntyneiden asiakas- ja potilastietojen rekisterinpidosta.

Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esityksen 29§:ssä on vastoin julkista terveydenhuoltoa koskevaa pääperiaatetta rekisterinpitäjäksi määritelty palvelun järjestäjän sijaan palveluntuottaja (YTHS). Rekisterinpitoa koskevaa säädösehdotusta tulisi tarkentaa kattamaan myös tilanteet, joissa tuottaja hankkii omaa toimintaansa täydentäviä palveluja muulta palveluntuottajalta (8§) sekä 13§ mukaiset palvelujen tuottamisessa syntyvät häiriötilanteet.

Lakiesityksen 31 §:n 2. ja 3. momenttien mukaan Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus saada pyynnöstä salassapitosäännösten estämättä ja korvauksetta erinäisiä tietoja.

Kuntaliitto pitää perusteltuna, että Kelalla on oikeus saada välttämättömät ja tässä laissa tarkoitettujen tehtäviensä hoitamiseksi tarvitsemansa tiedot. Kuntaliitto pitää kuitenkin tarpeellisena tiedonsaantioikeuksien tarkentamista pykälätekstissä siltä osin, että Kelan oikeus saada tietoja ei koske yksittäisen opiskelijan terveystietoja.

Kuntaliitto esittää hallituksen esityksen tarkentamista niin, että myös maakunnalla olisi oikeus saada salassapitosäännösten estämättä tietoja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon piiriin kuuluvista asukkaistaan HE 15/2017 mukaisen järjestämistehtävän hoitamiseksi.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tarja Myllärinen
johtaja, sosiaali- ja terveysasiat